

Стратегії і тактики Парламентаря Великої Британії та Конгресмена США (порівняльний аспект)

Л. М. Басюк

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Paper received 29.03.18; Accepted for publication 05.04.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-160VI47-02>

Анотація. Стаття присвячена одному з учасників англомовного парламентського дискурсу – Парламентарю/Конгресмену. Визначено роль Парламентаря/Конгресмена як адресанта в процесі опитування свідків. Робиться порівняння стратегічно-тактичного арсеналу Парламентаря Великої Британії та Конгресмена США. Стратегії і тактики Парламентаря/Конгресмена втілюються у мовленнєвих актах і реалізуються мовними (лексичними, граматичними і стилістичними) і немовними засобами.

Ключові слова: комунікативна стратегія, комунікативна тактика, парламентський дискурс, адресант, мовленнєвий акт.

Вступ. Невід'ємною частиною життя суспільства є участь у законотворчому процесі, який виступає запорукою його гармонійного існування та розвитку і актуалізується в межах політичного інституту – Парламенті. Парламентський дискурс як різновид політичного інституційного дискурсу, тип комунікативної діяльності, що проявляється в усній та письмовій формах, продукується як професіоналами в сфері політики, так і непрофесіоналами, регулюється стратегіями і тактиками учасників, і є тією організаційною структурою, яка має безпосередній і великий вплив на розвиток суспільства.

Короткий огляд публікацій за темою. Парламентський дискурс як різновид політичного інституційного дискурсу є об'єктом наукових розвідок В. О. Головань [3], Н. І. Андрейчук [1], Г. Л. Рябоконт [6] та ін. Проте, діяльність Парламенту Великої Британії та Конгресу США з позиції стратегічно-тактичного арсеналу кожного учасника парламентської взаємодії та його порівняння не достатньо висвітлена у сучасних лінгвістичних розвідках, що і зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Ми розглядаємо англомовний парламентський дискурс Великої Британії і США, а саме процес опитування свідків під час засідання комітетів при обговоренні законопроектів. Процес опитування свідків розуміємо як таку комунікативну подію, яка має три етапи розвитку комунікації: контактостановлення, контактопродовження, розмикання мовленнєвого контакту [9].

На кожному етапі протікання комунікативної події учасники керуються певною стратегією мовленнєвої поведінки, яку реалізують за допомогою тактик. Поняття стратегії і тактики науковці визначають у співвідношенні одне з одним [2; 5]. О. С. Іссерс визначає поняття «стратегія» як когнітивний план спілкування, за допомогою якого контролюється оптимальне вирішення комунікативних завдань мовця в умовах нестачі інформації про дії партнера. Мовленнєву тактику дослідники визначає як одну або декілька дій, що сприяють реалізації стратегії [4].

Ми поділяємо співзвучну з О. С. Іссерс, але дещо ширшу думку А. П. Сковороднікова [8], який визначає комунікативну стратегію як загальний план мовленнєвої поведінки, що реалізується вибором системи продуманих мовцем поетапних мовленнєвих дій; лінію мовленнєвої поведінки, прийняту на основі

пізнання комунікативної ситуації і направлену на досягнення комунікативної мети в процесі мовленнєвого спілкування; а комунікативну тактику як конкретний мовленнєвий хід в процесі реалізації мовленнєвої стратегії; мовленнєву дію (мовленнєвий акт або сукупність декількох мовленнєвих актів), що відповідає певному етапу реалізації мовленнєвої стратегії і спрямовану на вирішення комунікативної мети даного етапу.

Стратегії і тактики мовленнєвого спілкування втілюються в мовленнєвих актах, що формують дискурси (тексти) як одиниці спілкування. Мовленнєвий акт (МА) розуміємо як базову мінімальну одиницю вербальної комунікації; як інтенційно й ситуаційно зумовлене, граматично й семантично організоване висловлення, що супроводжується відповідними діями мовця, спрямованими на адресата та його реакцію [7]. В свою чергу, мовленнєві акти реалізуються мовними (лексичними, граматичними і стилістичними) і немовними засобами.

Мета статті – порівняти стратегічно-тактичний арсенал Парламентаря Великої Британії і Конгресмена США в процесі опитування свідків під час засідання комітетів при обговоренні законопроектів.

Поставлена мета досягається шляхом розв'язання таких **завдань**: 1) визначити активацію мовленнєвої поведінки Парламентаря Великої Британії і Конгресмена США на етапах протікання комунікативної події; 2) порівняти стратегічно-тактичний арсенал Парламентаря Великої Британії і Конгресмена США; 3) визначити та порівняти актомовленнєву реалізацію тактик Парламентаря Великої Британії і Конгресмена США мовними (лексичними, граматичними і стилістичними) і немовними засобами.

Матеріали і методи. Матеріалом статті слугували стенографічні протоколи засідань загальних комітетів з розгляду публічних біллів Палати громад Парламенту Великої Британії та стенографічні протоколи засідань спеціальних комітетів Палати представників Конгресу США. Методами дослідження слугували прагматичний аналіз, інтент-аналіз, контент-аналіз, порівняльний аналіз та квантитативний метод, які забезпечили достовірність проведеного дослідження.

Результати та їх обговорення. Учасники процесу опитування свідків складають тріадну структуру мовленнєвої взаємодії: Голова засідання – Парламентар –

Свідок у Парламенті Великої Британії та Голова засідання – Конгресмен – Свідок у Конгресі США.

Ця стаття присвячена лише одному учаснику парламентської взаємодії, а саме Парламентарю/Конгресмену, який виступає адресантом у процесі опитування свідків. Оскільки ми розглядаємо парламентський дискурс Великої Британії і США в порівнянні, логічно буде, на нашу думку, зробити його у такій послідовності:

- 1) активація мовленнєвої діяльності Парламентаря/Конгресмена на всіх етапах протікання комунікативної події;
- 2) стратегічно-тактичний арсенал Парламентаря/Конгресмена;
- 3) найуживаніші тактики Парламентаря/Конгресмена;
- 4) актомовленнєва реалізація тактик Парламентаря/Конгресмена;
- 5) мовні засоби реалізації тактик Парламентаря/Конгресмена.

Аналіз фактичного матеріалу виявив, що активація мовленнєвої діяльності як Парламентаря у Великій Британії, так і Конгресмена в США відбувається на всіх етапах протікання комунікативної події. Проте, кількість реплік Парламентаря у Великій Британії і Конгресмена в США відрізняється, а саме на етапі контактостановлення спостерігаємо 216 реплік у Великій Британії та 188 – у США; етап контактопродовження характеризується приблизно однаковою активністю як Парламентаря у Великій Британії – 246 реплік, так і Конгресмена в США – 279 реплік; на етапі розмикання мовленнєвого контакту спостерігаємо значно активнішу позицію Конгресмена в США – 63 репліки, у порівнянні із Парламентарем у Великій Британії, яка становить лише 1 репліку.

Отже, Парламентар у Великій Британії активує свою мовленнєву діяльність на всіх етапах протікання комунікативної події 463 рази, а Конгресмен в США – 530 разів. Слід зауважити, що етап розмикання не є сферою активації мовленнєвої діяльності для Парламентаря Великої Британії.

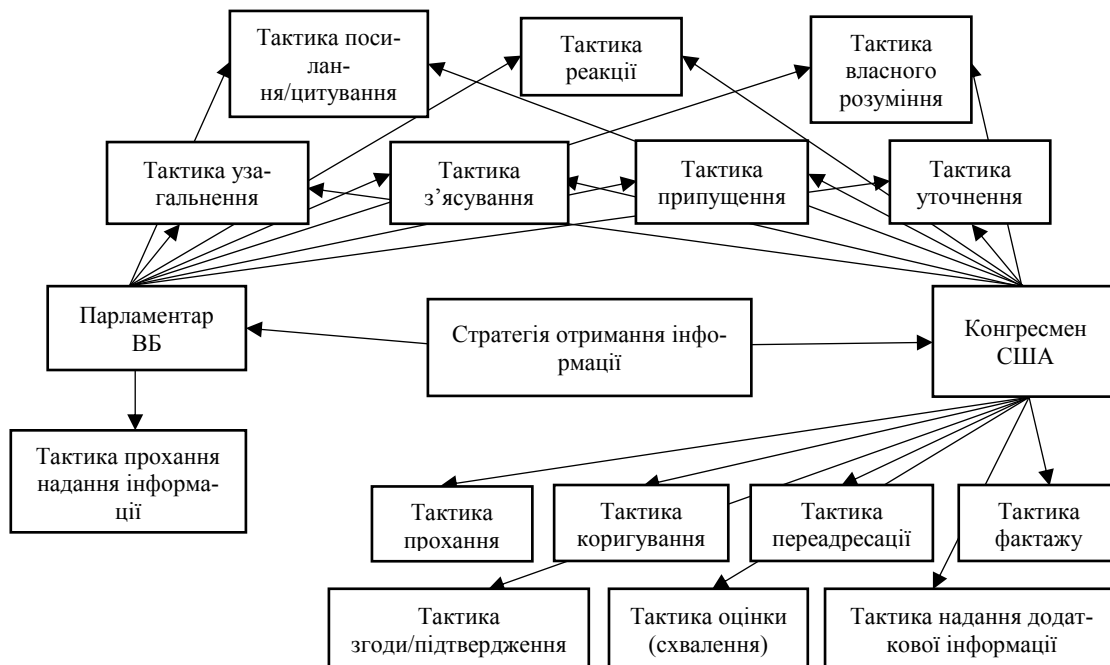

Рис. 1. Стратегія і тактики Парламентаря Великої Британії та Конгресмена США

Спостерігаємо спільну стратегію отримання інформації (див. рис. 1) як для Парламентаря у Великій Британії, так і для Конгресмена в США. Щодо тактичного арсеналу, то можна виділити як спільні, так і відмінні тактики, які обирають Парламентар у Великій Британії та Конгресмен у США для реалізації обраної ними стратегії отримання інформації. Спільними тактиками є тактики з'ясування, посилення/цитування, уточнення, узагальнення, припущення, власного розуміння, реакції. Окрім згаданих тактик, Парламентар у Великій Британії послуговується ще тактикою прохання надання інформації, яку не спостерігаємо в арсеналі тактик Конгресмена у США. Для реалізації стратегії отримання інформації Конгресмен у США застосовує ще сім тактик, окрім вищезгаданих спільних тактик із Парламентарем у Великій Британії, а саме тактику надання додаткової інформації,

оцінки (схвалення), прохання, переадресації, згоди/підтвердження, коригування, фактажу.

Аналіз даних виявив із семи спільних тактик для Парламентаря у Великій Британії та Конгресмена у США тактики з'ясування – 217 (47,9%) та 157 (29,6%) і уточнення – 55 (11,9%) та 49 (9,3%) відповідно, які за рейтингом вживання посідають перше і четверте місце. Решта тактик займають різні позиції у рейтингу найуживаніших тактик, а саме друге і третє місце за частотою вживання Парламентарем у Великій Британії посідають тактики узагальнення – 68 (14,7%) та посилення/цитування – 58 (12,5%). В свою чергу, у рейтингу найуживаніших тактик Конгресмена в США спостерігаємо тактику реакції – 100 (18,9%) і тактику узагальнення – 98 (18,5%) на другому і третьому місцях відповідно.

П'яту і шосту позицію за частотою вживання посідають позмінно тактики припущення – 46 (9,9%) і

власного розуміння – 11 (2,4%) у Великій Британії та тактика власного розуміння – 40 (7,5%) і припущення – 31 (5,8%) в США. На сьомому місці за частотою вживання у Великій Британії знаходиться тактика реакції – 6 (1,3%), а в США – тактика посилення/цитуювання – 28 (5,3%).

Як було зазначено раніше, окрім спільних тактик Парламентаря у Великій Британії та Конгресмен у США послуговуються й іншими тактиками, рейтинг яких виглядає наступним чином: восьму позицію у рейтингу Парламентаря Великої Британії займає тактика прохання надання інформації – 2 (0,4%), яка відтак є найменш уживаною в його арсеналі. Тактики Конгресмена в США спостерігаємо у такій градації, починаючи з восьмої позиції: тактика схвалення (оцінки) і тактика згоди/підтвердження – 7 (1,3%), тактика прохання – 5 (0,9%), тактика надання додаткової інформації – 4 (0,8%), тактика коригування – 2 (0,4%), тактика переадресації і тактика фактажу – 1 (0,2%).

Спостерігаємо вживання як спільних, так і відмінних мовленнєвих актів для реалізації обраних тактик Парламентарем у Великій Британії та Конгресменом у США. Реалізація спільних семи тактик для Парламентаря у Великій Британії і Конгресмена у США відбувається таким чином: для реалізації тактик з'ясування Парламентаря у Великій Британії застосовує квеситиви, імпліцитні квеситиви, репрезентативи, директиви, імпліцитні директиви. Аналогічний набір мовленнєвих актів, окрім імпліцитних директивів, використовує Конгресмен у США для реалізації тактики з'ясування. Експресиви та репрезентативи – це ті мовленнєві акти, які реалізують тактику реакції як Парламентаря, так і Конгресмена. Для реалізації тактики узагальнення Конгресмен послуговується експресивами і репрезентативами, а Парламентар – лише репрезентативами.

Тактики уточнення і посилення/цитуювання є не лише спільними для Парламентаря і Конгресмена, а й реалізуються однаковим набором мовленнєвих актів – репрезентативами і квеситивами (тактика уточнення) і репрезентативами (тактика посилення/цитуювання). Тактика власного розуміння представлена Конгресменом репрезентативами і квеситивами, а Парламентарем – лише репрезентативами. Конгресмен реалізує тактику припущення за допомогою квеситивів, а Парламентар – за допомогою імпліцитних директивів та репрезентативів. Обрана Парламентарем тактика прохання надання інформації реалізується репрезентативами та директивами. Конгресмен, в свою чергу, для реалізації обраних ним тактик оцінки (схвалення), згоди/підтвердження, прохання, надання додаткової інформації, коригування, переадресації, фактажу, окрім спільних із Парламентарем, застосовує репрезентативи.

Реалізацію тактик Парламентаря Великої Британії та Конгресмена США спостерігаємо на лексичному і граматичному рівнях, а також завдяки стилістичним і немовним засобам. Лексичні засоби висвітлюють індивідуальні риси як Парламентаря Великої Британії (маркери позначення часу *many times, at the moment, before the end of the Committee*, позитивні оцінні лексеми *well, useful, appreciated*, особистісна оцінка сказаного *I know, інтенсифікатору specifically, quite*), так і Конгресмена США (маркери ввічливості *please*, позитивна оцінна лексема *good*, узагальнюючий сполучник *so*, лексема *yes*, особистісна оцінка сказаного *I think*, сумнів *I am not sure*, інтенсифікатори *most, obviously, really, randomly, critically, certainly*, антоніми *risky-safe*), за винятком особистісної оцінки сказаного *I believe*, інтенсифікаторів *very, particularly*, які є спільними для мовців.

Граматичний рівень характеризується в основному індивідуальними морфологічними та спільними синтаксичними маркерами реалізації тактик мовців: а) морфологічні маркери: модальне дієслово *can*, некатегорична мовна форма *it seems to me, Present Indefinite Passive, Subjunctive II* у некатегорійному значенні застосовує Парламентар Великої Британії; модальні дієслова *may, might, let, Past Indefinite, Present Perfect, Present Continuous, Present Participle, Past Participle, Subjunctive II* характерні для Конгресмена США; б) синтаксичні маркери: розповідні складні і прості речення, питальні речення, умовні речення, спонукальні речення, еліптичні речення. *Present Indefinite* у некатегорійному значенні та *Future Indefinite* є спільними морфологічними маркерами для Парламентаря Великої Британії і Конгресмена США. Окрім того, Конгресмен США застосовує *номінативні речення* для реалізації тактик, що не спостерігаємо у Парламентаря Великої Британії. Ілокутивне дієслово *to thank* у перформативному вживанні спостерігаємо у арсеналі мовних засобів і у Парламентаря Великої Британії, і у Конгресмена США.

Спільним стилістичним засобом реалізації тактик є *повтор*, а відмінними виступають *порівняння, уточнення, протиставлення*, які застосовує Парламентар Великої Британії, та *formal emphatic it*, яким послуговується Конгресмен США. Немовний засіб споглядання спостерігаємо в арсеналі Конгресмена США.

Висновки. Отже, проведений порівняльний аналіз стратегічно-тактичного арсеналу Парламентаря Великої Британії та Конгресмена США дає змогу визначити національну специфіку комунікативної поведінки учасників парламентського дискурсу, яка виявляється власне у виборі тактик і мовних засобів їх реалізації, і краще пізнати англійську та американську лінгвокультури, зокрема у сфері політики.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Андрейчук Н. І. Семіотика лінгвокультурного простору Англії кінця XV – початку XVII століття : монографія / Н. І. Андрейчук. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 280 с.
- [2] Борисова И.Н. Дискурсивные стратегии в разговорном диалоге / И. Н. Борисова // Русская разговорная речь как явление городской культуры: сб. науч. трудов / отв. ред. Т. В. Матвеева. – Екатеринбург: АРГО, 1996. – С.21-48.
- [3] Головань В. О. Модерація категоричності в парламентському дискурсі (на матеріалі засідань Європарламенту) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / В. О. Головань. – Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2016. - 222 с.
- [4] Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – М. : Изд-во ЛКИ, 2012. – 304 с.

- [5] Матвеева Т. В. Учебный словарь: русский язык, культура речи, стилистика, риторика / Т. В. Матвеева. – М.: Флинта: Наука, 2003. – С. 284-285.
- [6] Рябоконт Г. Л. Дискурсивні особливості інтернет-публікацій дебатів британського парламенту : дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 / Г. Л. Рябоконт ; Львів. нац. ун-т ім.І.Франка.– Львів, 2005.– 276 с.
- [7] Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2011. – 844 с.
- [8] Сковородников А.П. О необходимости разграничения понятий «риторический прием», «стилистика», «речевая тактика», «речевой жанр» в практике терминологической лексикографии / А. П. Сковородников // Риторика↔Лингвистика: сб. науч. статей. – Смоленск: СГПУ, 2004. – Вып. 5.– С. 5-12.
- [9] Яшенкова О. В. Основы теории мовой комунікації / О. В. Яшенкова. – К. : Академія, 2010. – 309 с.

REFERENCES

- [1] Andreychuk N.I. Semiotics of the linguistic and cultural space of England of the end of XV -the beginning of the XVII century: monograph. - Lviv: View of Lviv Polytechnic, 2011. 280 p.
- [2] Borisova I.N. Discourse strategies in conversational dialogue // Russian speaking speech as a phenomenon of urban culture: Sat. scientific works / ch. ed. T. Matveeva. - Yekaterinburg: ARGO, 1996. P. 21-48.
- [3] Golovan V. O. Moderation of categoricity in parliamentary discourse (on the material of the European Parliament's meetings): PhD. Dissertation : 10.02.04. – Kyiv: Kyiv National Taras Shevchenko University, 2016. 222 p.
- [4] Issers O. S. Communicative Strategies and Tactics of Russian Speech. - M.: Publishing-house of LKI, 2012. 304 p.
- [5] Matveeva T. Vocational dictionary: Russian language, culture of speech, stylistics, rhetoric. - M. : Flint: Science, 2003. P. 284-285.
- [6] Ryabokon G. L. Discourse Peculiarities of Internet Publications of the Debates of the British Parliament: PhD. Dissertation: 10.01.08. Lviv: Lviv National Ivan Franko University, 2005. 276 p.
- [7] Selivanova O. O. Linguistic Encyclopedia. Poltava: Environment-K, 2011. 844 p.
- [8] Skovorodnikov A. P. On the need to delineate the concepts of "rhetorical reception", "stylistic figure", "speech tactics", "speech genre" in the practice of terminological lexicography // Rhetoric, linguistics: Sat. scientific articles - Smolensk: SSPU, 2004. - Issue. 5. P. 5-12.
- [9] Yashenkova O. V. Fundamentals of the theory of speech communication. Kyiv: Academy, 2010. 309 p.

Strategies and tactics of the Parliamentarian of the Great Britain and the US Congressman (comparative aspect)

L. M. Basyuk

Abstract. The article is devoted to one of the participants of the English-speaking parliamentary discourse - Parliamentarian / Congressman. The role of the Parliamentarian / Congressman as the addresser in the witnesses questioning process is determined. A comparison of the strategic and tactical arsenal of the Parliamentarian of the Great Britain and the US Congressman. Strategy and tactics of the Parliamentarian / Congressman are embodied in speech acts and are realized by language (lexical, grammatical and stylistic) and non-language means.

Keywords: *communicative strategy, communicative tactics, parliamentary discourse, addresser, speech act.*

Стратегии и тактики Парламентария Великобритании и Конгрессмена США (сравнительный аспект)

Л. М. Басюк

Аннотация. Статья посвящена одному из участников англоязычного парламентского дискурса – Парламентария/Конгрессмену. Определена роль Парламентария/Конгрессмена как адресанта в процессе опроса свидетелей. Делается сравнения стратегически тактического арсенала Парламентария Великобритании и Конгрессмена США. Стратегии и тактики Парламентария/Конгрессмен воплощаются в речевых актах и реализуются языковыми (лексическими, грамматическими и стилистическими) и неязыковыми средствами.

Ключевые слова: *коммуникативная стратегия, коммуникативная тактика, парламентский дискурс, адресант, речевой акт.*